

SOSYAL BELEDİYECİLİK ANLAYIŞI: ŞANLIURFA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Abdullah ÇELİK*

Öz:

Belediyeler, belde sakinlerinin yerel nitelikteki ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan, karar organları seçimle göreve gelen, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. Belediyeler, geleneksel yerel hizmetleri yerine getirmekle yetinmeyerek, sosyal belediyeçilik kapsamında halka sosyal hizmet ve sosyal yardım sunarlar. Sosyal belediyeçilik, sosyal devlet anlayışının yerele yansımış biçimi olup, sosyal devletin, halka sunmakla görevli olduğu sosyal politikaya belediyelerin müdahil olmasıdır. Sosyal belediyeçilik, sosyal devletten uzaklaşmanın aracı değil, sosyal devletin yükünü yerine getiren, sosyal hak anlayışını savunan bir yaklaşımdır ve toplumun tüm dezavantajlı gruplarına yansız hizmet verir.

5393 sayılı Belediye Kanunu ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun pek çok maddesinde, sosyal belediyeçiliğe kanuni altyapı oluşturabilecek hükümler bulunmaktadır. Her iki kanun, belediyelere sosyal hizmet ve sosyal yardım konusunda genel yetki vermiştir. Ancak uygulamada, belediyeler, eşgüdüm, mali kaynak, sosyal doku ve uzman eleman eksikliği gibi sorunlarla karşılaşmaktadır.

Bu çalışmada, sosyal belediyeçiliğin uygulama alanları ile Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin sunduğu sosyal hizmet ve sosyal yardımlar irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal politika, sosyal devlet, sosyal belediyeçilik, sosyal hizmet ve sosyal yardım.

* Doç. Dr., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, acelik@harran.edu.tr

UNDERSTANDING OF SOCIAL MUNICIPALITY SERVICES - SANLIURFA METROPOLITAN MUNICIPALITY CASE

Abstract:

Municipalities, which have administrative and financial autonomy, are public corporate entities established to meet the needs of their inhabitants and their decision making bodies are elected by the electorate. Besides carrying out their traditional local government responsibilities, municipalities provide their inhabitants with social services and social aids in line with the concept of social municipality. Social municipality is the reflection of the understanding of social state at the local government level in which municipalities step into the social state's duty to provide social policies to the public. Social municipality is not a means for pulling away from social state. On the contrary, it is an approach that helps fulfill social state's responsibilities and that defends the understanding of social rights, and it impartially provides services to all the disadvantaged groups of the society.

There are provisions in many of the articles of the Municipality Act 5393 and the Metropolitan Municipalities Act 5216 which may constitute a legal infrastructure for social municipality. Both laws entrust the municipalities with broad authorities and duties in terms of social services and social aids. However, in practice, municipalities are facing with some problems such as coordination, financial resources, social fabric and lack of specialized personnel.

In this study, the scope of application of the social municipality understanding as well as the social services and social aids provided by the Şanlıurfa Metropolitan Municipality are examined.

Keywords: Social policy, social state, social municipality, social service and social aid.

GİRİŞ

Belediyeler, “belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi”dir. Belediyelerin, idari ve mali özerkliğinin bulunması, sosyal politika alanındaki fonksiyonları araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda, belediyelerin, sosyal devlet işlevlerinin yerine getirilmesindeki rolüne değinilmiş ve bu kurumların yerel düzeydeki hizmetlerin sunulmasında merkezi yönetimlere göre daha etkili olduğu konusunda bir oydaşma oluşmuştur (Ersöz, 2005/a: 134). Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, gelişmiş ülkelerde refah devletinin genişlemesine koşut olarak belediyelerin sosyal politika hizmetlerindeki payı artmıştır.

1980’lerden sonra genelde yerel yönetimler ve özelde belediyelerin yetki ve fonksiyonlarında önemli artışlar olmuştur. Özellikle kentlerde yaşamlarını sürdüren dezavantajlı gruplardan işsizler, engelliler, madde bağımlıları, evsizler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, yoksullar, kronik hastalar, göçmenler ve altyapı hizmeti elde edemeyerek kent ve toplumla bütünleşemeyen kesimlere yerel hizmetlerin sunulmasında klasik belediyecilik anlayışı yetersiz kalmış, onun yerine sosyal içerikli bir belediyecilik anlayışı gelişmeye başlamıştır.

Sosyal belediyecilik, belediyeyi, yalnız altyapı hizmetini sunan bir kurum olarak görmemekte, aynı zamanda belde halkının sosyal ve kültürel hayatına katkıda bulunan, bu konuda görev ve sorumluluklar üstlenen bir kurum olarak görmektedir. Dolayısıyla sosyal belediyeciliği, sadece sosyal yardımlarla sınırlandırmak benimsenen bir yaklaşım değildir. Böyle bir yaklaşım, belediyeleri salt hayır kurumlarına dönüştürmektedir. Hâlbuki sosyal belediyecilik anlayışı bizzat sosyal yardım yapmanın ötesinde, en geniş anlamıyla sosyal refahın gerçekleşmesinin altyapısını da hazırlamaktadır. Meşhur “balık tutma” örneğinde anlatıldığı gibi var olanı sunmak yerine, balığın nasıl tutulacağına öğretilmesinden koşulların hazır hale getirilmesine kadar birçok faaliyeti içermektedir (Sezer, Önder, 2012: 257).

Çalışmada ilk önce sosyal politika, sosyal devlet, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 5393 sayılı Belediye Kanunu tarafından sosyal belediyecilik alanında belediyelere yüklediği görevler anlatılmaktadır. Daha sonra Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin sosyal belediyecilik çerçevesinde yaptığı sosyal hizmet ve yardımlar açıklanarak, belediyenin bu alandaki faaliyetleri bir eksiği bulunup bulunmadığı irdelenmektedir.

I) SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL DEVLET

Devlet ve sivil toplum örgütleri, bir toplumda muhtaç duruma düşen bireylere ve gruplara, insan haysiyetine yaraşır, en az yaşam düzeyi ile çevreye uyumlarını sağlamak için sosyal hizmet ve sosyal yardım sunarlar. Sosyal hizmet ve sosyal yardım anlayışının çıkış noktası, “sosyal devlet” ve devletin “sosyal politika” kavramı ile ilişkilendirilmektedir (Negiz, 2011: 324).

Yazında, sosyal politikanın alanı ve kapsamını belirlemede zorluklar yaşanmaktadır. Çünkü sosyal politika kavramı ile ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır (Ersöz, 2005/b: 760). Bazı tanımlarda sosyal politika, devletin sosyal koşul ve imkânlarla müdahale etme şekli olarak geniş bir çerçeve içinde değerlendirilirken; bazılarında, sadece çalışma ilişkileri odaklı değerlendirilir. Kimi bilim adamları ise, sosyal politikanın kapsamını yalnız çalışanlar ile sınırlı tutarken; kimileri de toplumdaki tüm dezavantajlı grupları dahil ederler.

Sosyal politika, yoksullar, yaşlılar, engelliler, hastalar, kadın ve çocuklar gibi toplumda kendi kendine bakamayan birey ve gruplar için daha fazla yararın gerçekleşmesinde bir araçtır. Bir politikanın sosyal politika olarak değerlendirilebilmesi için; refah düzeyini artırıcı politikalar olması; ekonomik amaçlarının yanı sıra ekonomi dışı amaçlar kapsamı ve toplumdaki tüm dezavantajlı gruplara gelirin yeniden dağılımını hedeflenmesi gerekir (Titmuss, 1974: 29; akt. Ersöz, 2005/b: 762).

Sosyal politikaları uygulamaya koymak veya hayata geçirmek, öncelikle devletin mi yoksa sivil toplum örgütlerinin mi görevidir? Sanayi devrimi öncesinin “gece bekçisi” devletinde, toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik bütün yardımlar, daha çok aileler, gönüllü örgütler ve dini kurumlar tarafından yerine getirilmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte, Batılı ülkelerde devlet sosyal alana müdahale etme durumunda kalmıştır (Ateş, 2009: 88). Çünkü sanayi devrimiyle birlikte insanlar, köyden kente göç etmiş, kentte ucuz işgücü meydana gelmiş ve kentlerde kötü koşullara sahip evlerde ve barakalarda yaşamlarını sürdürmüşler. Bu şartlar, devleti sosyal politikayı uygulamaya mecbur bırakmış, böylece sosyal veya refah devletine geçiş sağlanmıştır.

Sosyal devlet, devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata doğrudan veya dolaylı müdahalesini meşru ve gerekli gören bir bakıştır. Sosyal devlet, devletin sosyal ve ekonomik hayata müdahalesi ile hem sınıf çatışmalarını azaltır hem de milli bütünleşmeyi sağlamayı amaçlar (Özbudun, 2002: 123). Sosyal devlet, sosyal görev ve sorumluluklar üstlenmiş, insana şeref ve haysiyetine yaraşır maddi ve manevi ihtiyaçları kapsayan asgari refah koşulları gerçekleştirmeyi hedef almış ve sosyal güvenlik kurumlarını kurmuş devlettir (Kantarıcı, 2003: 76). Sosyal devlet, bir

taftan toplumdaki refah seviyesi bakımından var olan farklılıkları gidermeye çalışır ve orta sınıfları oluşturmak için alt gelir gruplarının sosyal ve ekonomik durumlarını farklı sosyal politika araçlarıyla düzeltmeyi hedefler; diğer taraftan, bireyleri çalışma ve sosyal hayatta yalnız bırakmayan, insani gelişmeyi sağlamak amacıyla gerektiği zaman ekonomik ve sosyal hayata müdahale eden devlet anlayışıdır (Seyyar, 2008: 239).

Sosyal devlet anlayışı, ilk olarak 1848 Fransız Anayasası'nda kabul edilmiş, daha sonra 1919'da Alman Weimar Anayasası'nda, devlet tarafından "ekonomik hayatın adalet esaslarına göre ve herkese insanlığına yaraşır bir şekilde" düzenleneceği ilkesini benimsemiştir. Fransa Anayasası'nda olduğu gibi Alman Weimar Anayasası'nda da eğitim, çalışma ve sağlık haklarını güvence altına alarak eşitlik ilkesine vurgu yapılmıştır (Ateş, 2009: 90). Türkiye'de, 1961 Anayasası'nın 2. maddesinde belirtilen "Türkiye Cumhuriyeti, ..., sosyal bir hukuk devletidir" hükmü ile ilk defa sosyal devlet ilkesi benimsenmiştir. 1982 Anayasası'nda, devletin sosyal hukuk devleti olduğu, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunun sağlanması gerektiği ve bunları sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engellerin kaldırılarak kişinin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesi için gerekli koşulların hazırlanması devletin görevi sayılmıştır.

Sosyal devlette, devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamaya yönelik alacağı önlemler vardır (Özbudun, 2002: 128-139). Bu önlemlerden birincisi, herkese insan haysiyetine yaraşır asgari bir yaşam düzeyinin gerçekleştirilmesi için gerekli ortamın sağlanmasıdır. Devlet tarafından herkese çalışma olanağının sağlanması, çalışan herkese insanca yaşayabilmesini mümkün kılacak adaletli bir ücret ödenmesi ve çalışamayacak durumda olanların çeşitli sosyal güvenlik önlemleri ile refah düzeylerinde iyileştirmeler yapılır. İkincisi, gelir ve servet eşitsizliğinin azaltılmasıdır. Vergilemede adalet ilkesi çerçevesinde, yüksek gelir tabakalarından yüksek oranlarda, düşük gelir tabakalarından düşük oranlarda vergi alınması yoluyla gelir eşitsizliğinin azaltılması amaçlanır.

Sosyal barış ve sosyal adaleti gerçekleştirme görevi hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler tarafından sağlanmaktadır. Özellikle 1980'den sonra yeni kamu yönetimi anlayışıyla, dünyada ve Türkiye'de, yaşanan küreselleşme ve yerelleşme olgusu, sosyal devletin işleyişinde yerel yönetimleri, yerel yönetimler içinde belediyeleri öne çıkarmıştır.

II) SOSYAL BELEDİYESİLİK

Yerel sosyal politika, yerel düzeyde, belde sakinlerinin ve sivil toplum örgütlerinin kaynaklarından faydalanarak sosyal hayatın, ekonomik ve sosyal

gelişmeyle desteklenmesidir. Yerel sosyal politika, yerel yönetimlere sosyal alanlarda planlama, düzenleme ve uygulama görevini yükler. Yerel yönetimler, sosyal konut, sosyal hizmet, sosyal yardım, sosyal danışmanlık, istihdam, yoksulluğun giderilmesi, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması gibi değişik sosyal alanlara ve özellikle dezavantajlı gruplara yönelik programlar hazırlayarak uygular. Sosyal politikayı yerel düzeyde başarı ile yerine getiren belediyeler, sosyal devlet anlayışının yerel yansıması olarak “sosyal belediye” ismini alırlar (Seyyar, 2008: 240).

Sosyal belediyecilik, sosyal devletin, halka sunmakla görevli olduğu sosyal politikaya belediyelerin müdahil olup yerel düzeyde sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetini sağlama anlayışıdır (Adıyaman, Demirel, 2011: 116). Sosyal belediyecilik, belediyelere sosyal alanlarda planlama ve düzenleme fonksiyonları yükler (Akdoğan, 2002). Sosyal belediyecilik, belediyeyi yalnız altyapı yapan bir kurum olarak görmüyor, belde halkının sosyal ve kültürel hayatına katkıda bulunan, bu konuda görev ve sorumluluklar üstlenen bir kurum olarak görür. Sosyal belediyecilik, hizmetlerin yararlanıcılara yakın olarak yerelden sunulmasına imkân verebilecek bir anlayıştır (Öztürk, Gül, 2012: 385-389). Sosyal belediyecilik, sosyal devletten uzaklaşmanın aracı değil, sosyal devletin yükünü üstlenen, sosyal hak anlayışını savunan bir yaklaşım olarak algılanarak, toplumun tüm dezavantajlı gruplarına yansız ve eşit hizmet sunar.

Sosyal belediyecilik, sosyal devlet pratiğinden çok kentlerde zor koşullarda yaşamlarını sürdüren yoksulların temel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla uygulama alanı bulmuştur (Kesgin, 2012: 178). Böylece sosyal belediyecilik, kuramsal düzlemde çok fiili durumdan gelişmiştir. Bununla birlikte sosyal belediyecilik uygulamaları, belde halkının rahat ulaşabildiği kurumların başında belediyelerin gelmesinden de kaynaklanmaktadır. Toplumda dezavantajlı gruplar, temel ihtiyaçlarını sağlamak için kendilerine en yakın birim olan belediyelere kolaylıkla ulaşabilmektedirler.

Belediyeler sadece kentsel altyapı çalışmalarıyla yetinmeyerek, ekonomik ve sosyal alanlarda ciddi çalışmalar içine girmişlerdir. Belediyelerin sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında yoğunlaşmaya başlaması “sosyal belediyecilik” anlayışını öne çıkarmıştır (Göymen, ty: 7). Belediyeler, kendi sınırları içerisinde yaşamını sürdüren birey, aile ve grupların üç ayrı kaynaktan gelen sorunlarıyla ilgilenmek zorundadırlar (Ateş, 2009: 92). Bu sorunlardan birincisi, temelde sistemin uygulanmasından ve yapısından kaynaklanan ve özellikle büyük kentlerde acil müdahaleyi gerektirecek aşamalara varan yoksulluk, işsizlik ve dilencilik; ikincisi, belediyelerin kendi hizmet alanı içinde meydana gelen doğal afetlerden zarar gören birey ve ailelerin karşılaştıkları sorunlar ve son olarak da insanın yapısından gelen ve çevresel

koşulların etkisiyle somutlaşan çocuk, yaşlı ve engellilerin durumlarıdır. Sosyal belediyecilik olarak isimlendirilen uygulamalar, sözü edilen üç kaynaktan gelen sorunların çözümüne yönelik olup, temelde sosyal hizmet ve sosyal yardımdan oluşur.

Belediyelerin kısıtlı kaynakları ve merkezi yönetimin sosyal politika alanında temel aktör olarak algılanması, belediyeleri uzun süreli makro projelerden çok kısa süreli dönemsel çözümler aramaya yöneltmiştir (Toprak, Şataf, 2009: 14-15). Bu nedenle, belediyelerin sosyal politika uygulamaları eğitim, sağlık ve sosyal güvenliğin yerine, daha az maliyetli ve daha kolay bir faaliyet alanı olan sosyal yardımlar olmuştur. Dezavantajlı gruplar içinde bulunan yoksullara yapılan yardımla sosyal belediyeciliği sınırlandırmak eksik bir anlayıştır. Çünkü sosyal harcamaların içinde sportif ve kültürel faaliyetler bulunur. Sosyal harcamaların çeşitleri, belediye yönetiminin görüşüne ve belediyenin ekonomik gelişmişlik düzeyine göre değişir. Belediyelerin, sosyal harcamaya bakış açılarının farklılık arz etmesi, yapılan harcamaların boyutunu doğrudan etkiler. Çoğu belediyede yapılan kültürel faaliyetler (konser, panel, konferans vb.) sosyal harcama kabul edilir. Oysa sosyal harcamalar, toplumun dezavantajlı gruplara yönelik yapılır (Şeker, 2011: 49). Hangi giderin sosyal harcama olduğuna ilişkin tartışmalar, belediye yönetim birimleri arasında yaşanabilmekte ve yapılan harcamaların bazen yanlış sınıflandırılmalarına da yol açabilmektedir

A) Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, bireylerin, ülkenin genel koşulları çerçevesinde insan haysiyetine yaraşır bir biçimde yaşamlarını sürdürebilecekleri bir ortam sağlamaya, sosyo-ekonomik sorunların çözümüne yardımcı olmaya yönelik tüm hizmetleri kapsamaktadır (Ölmez, 2007: 38). Sosyal belediyecilik uygulamaları içinde yer alan sosyal hizmet faaliyetleri genel olarak Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nce yerine getirilmektedir. Ancak, bu kurum faaliyetlerini yerine getirirken sunduğu hizmetler, çağdaş bir sosyal hizmet sistemine dönüştürdüğünü söylemek güçtür. Bunun için sosyal hizmetler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu, belediyeler ve sivil toplum örgütlerince sistematik olmayan bir biçimde yerine getirilmektedir.

Sosyal belediyecilik anlayışı çerçevesinde belediye yönetimi, çocuklara, gençlere, kadınlara, yaşlılara, engellilere ve risk gruplarına yönelik çeşitli sosyal hizmetler sunmaktadır. Ayrıca belediye yönetimi yaygın eğitim organizasyonları ve kriz döneminde sosyal hizmetlerde bulunabilmektedir. Belediyeler belirtilen dezavantajlı gruplara ve durumlara aşağıdaki sosyal hizmetleri sunmaktadır (Pekküksen, 2004: 461-462):

Çocuklar: Kreş ve çocuk yuvaları, kimsesiz çocuklar için yuvalar ve çocuk kulüpleri kurmak.

Kadınlar: Ana-çocuk sağlığı merkezleri, kadın sığınma evleri ve el sanatları değerlendirme merkezleri açmak.

Engelliler: Engelliler için temel eğitim okulları, beceri kursları açmak, spor ve iletişim olanakları sağlamak.

Yaşlılar: Güçsüzler yurdu ve huzurevleri açmak.

Gençler: Gençlik merkezleri, spor tesisleri, danışma ve psikolojik danışma merkezleri açmak ve meslek edindirme kursları başlatmak.

Risk grupları: Sokak çocukları, tinerci çocuklar, istismara uğramış çocukların aralarında bulunduğu grup için hukuki ve psikolojik yardım büroları kurmak.

Yaygın eğitim organizasyonları: Okuma-yazma, çocuk bakımı ve eğitimi, çıraklık eğitimi ve beceri kazandırma eğitimleri vermek.

Kriz dönemi hizmetleri: Savaş, terör ve doğal afet gibi durumlarda, barınma, beslenme ve temizlik hizmetleri sunmak.

Sosyal hizmetler dezavantajlı gruplara sunulurken anayasal güvenceye dayanan birer 'sosyal ve ekonomik hak' olduğu gerçeği yönetimlerce dikkate alınmamakta, bu uygulamalar 'halkı için her şeyi düşünen devlet baba' anlayışı ile yapılmaktadır (Pektaş, 2010: 18). Bir anlamda söz konusu hizmetler belediye yönetimine göre bir lütuftur ve yararlananları minnet duygusu içinde bırakmaya yöneliktir.

B) Sosyal Yardım

Sosyal yardım, sosyal belediyecilik uygulama alanları içinde yer alır. Sosyal yardım, belediyeler tarafından farklı ihtiyaç sahiplerine ara sıra belirli temel esaslar çerçevesinde sistemli ve dönemsel olarak yapılan bedelsiz ayni ve nakdi yardımlardır. Halkın vergileriyle finanse edilen kamusal sosyal yardımlar, toplumsal dayanışmaya katkı sağlayabileceği gibi muhtaçlar açısından da bir sosyal haktır (Seyyar, 2008: 245). Sosyal yardım, sosyal güvenlik sisteminin içinde yer alan ve primli sistem dışında kalan muhtaç birey veya ailelere yardım yapılması ve bu birey veya ailelerin sosyal güvenliğinin sağlanmasıdır (Ölmez, 2007: 5). Sosyal yardımlarda, herhangi bir geliri olmayan bireylerin veya ailelerin muhtaçlık durumu ortadan kalkıncaya kadar onların korunması ve gelir güvencelerinin sağlanması amaçlanır.

İhtiyaç sahiplerinin bir kısmının sosyal yardımlardan mahrum bırakılması sosyal dışlanma durumunu gündeme getirir. Sosyal dışlanma, yoksulluk, temel eğitim mahrumiyeti veya ayrımcılık nedeniyle kişilerin toplumun dışına itilmeleri ve sosyal hayata diledikleri zaman katılamama sürecidir (Adaman, Keyder, 2006). Sosyal dışlanma yoksulluk, işsizlik, sosyal koruma, eşitsizlik ve ayrımcılık gibi temel sosyal politikaları ve tüm dezavantajlı grupları kapsar.

Sosyal dışlanmaya karşı belediyelerin yaptığı sosyal yardım çeşitlerine yoksullara bedava sağlık yardımı ve bakımı, sosyal hastalıkların tedavisi için özel hizmetlerin kurulması, bütün veya yoksul çocuklar için okulda yemek verilmesi, aile ödenekleri, işsizlik yardımı, yaşlılara, engellilere ve dul annelere aylık bağlanması dahil edilir (Zengin, Öztaş, 2009: 21-22):

Belediyeler tarafından yapılan sosyal yardımlar bir vatandaşlık hakkı olarak görülmelidir. Bu yardım keyfilikten uzak ve kişinin haysiyeti zedelemeyecek biçimde yapılmalıdır. Yapılacak yardımın hangi koşullarda, hangi dönemlerde ve hangi yöntemlerle verileceği konusu bir uzmanlık alanı olduğu bilinmelidir. Belediye yönetimi, sosyal yardıma “sadaka” düşüncesiyle bakmamalıdır.

III. BELEDİYE KANUNLARINDA BELEDİYELERİN SOSYAL GÖREVLERİ

Sosyal belediyecilik uygulamaları, Türkiye’de, özellikle 1990’lardan sonra yoğunlaşmaya başlamıştır. Belediyeler ilk önce sosyal ve kültürel alanda sosyal politikalar benimsemiş, daha sonra engellilerden başlayarak çeşitli dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet ve sosyal yardım çalışmaları yapmışlardır (Güloğlu, Es, 2008: 262).

5393 sayılı Belediye Kanunu ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun pek çok maddesinde, sosyal belediyeciliğe kanuni altyapı oluşturabilecek hükümler bulunmaktadır. Her iki kanun, belediyelere sosyal hizmet ve sosyal yardım konusunda yetki verirken, bu hizmetleri sayma yöntemiyle belirlemeyerek genel yetki vermiştir.

5393 sayılı Belediye Kanununun 9. maddesinde, “belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ... bütçe imkânları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlar ” denilmektedir. 13. maddede, “hemşehrilerin ... belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır” ifadesi yer almaktadır. 14. maddede, “ [belediye]...kültür ve sanat, gençlik ve spor, sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma ... hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar

ve çocuklar için koruma evleri açar” hükümleri mevcuttur (Resmi Gazete, 13.07.2005).

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda, yerelde yapılması gereken sosyal politikaların belediyeler tarafından geliştirileceği belirtilmektedir. Kanun, bireylerin sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyal sorunlarının çözülmesi görevini belediyelere yüklemektedir. 5216 sayılı Kanunun 7. maddesi, büyükşehir belediyelerine, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak sorumluluğunu vermektedir. Gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetleri ilçe belediyeleri de verebilmektedir (Resmi Gazete, 23.07.2004). Bu hükümler ile dezavantajlı gruplar içinde değerlendirilebilecek ev hanımları, işsizler, engelliler, belediyenin yapacağı etkinliklere katılarak bir meslek veya beceri kazanabilmektedir. Bunun sonucunda bir yandan gelir getirici faaliyetlerde çalışabilirler; diğer yandan katılacağı kurslar sayesinde toplumla sosyalleşebilirler.

5393 sayılı Belediye Kanununun 38. maddesi ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 18. maddesi belediye başkanlarına, “bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürllülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürllü merkezleri oluşturmak” konusunda yapılan harcamaları bütçeye işleyebilmek görevini yüklemektedir.

2006 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediyeleri “Özürllü Hizmet Birimleri Yönetmeliği”, “Özürllü Hizmet Birimleri”nin görevlerini netleştirmiştir (Resmi Gazete, 16.08.2006). Bu birimlerin görevleri arasında, büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde yaşayan engellilerin, toplum hayatına katılımını kolaylaştırmak ve toplumsal fırsatlardan engelli olmayan diğer bireyler gibi eşit faydalanmalarını sağlamak; büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki iyileştirme hizmetleri vermek bulunmaktadır.

Yerel yönetimlerin engelliler politikası, merkezi yönetim politikasına koşut olarak biçimlendirilir. Engellilerin toplumla bütünleşmesini amaçlayan “ayrımcılık yapmama” veya “sosyal dışlanmayı önleme” ilkeleri engellilere dönük somut yansımaları bakımından önemli birer yaklaşımlardır. İyi niyetlerle yapıldığı kabul edilse dahi “engelliler parkı”, “engelliler otobüsü” ve “engelliler lokali” gibi ayrımcı uygulamalar, temel yaklaşımlar açısından doğru uygulamalar değildir. Bu isimlerin yerine engellilerin de yararlanabileceği herkese uygun tesislerin yapılması daha isabetli bir yöntem olur (Seyyar, 2008: 83).

5216 sayılı Kanununun 24. maddesi ve 5393 sayılı Kanununun belediyenin giderlerini düzenleyen 60. maddesinde, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar belediye giderleri arasında sayılmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyelere sosyal belediyecilik alanında diğer kuruluşlarla işbirliği yapabileceğini belirtmiştir. Kanununun 75. maddesine göre, belediyeler görev ve sorumluluk alanına giren konularda, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, vakıf ve meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir. Belediye hizmetlerine gönüllü katılımı düzenleyen 77. maddede, sağlık, eğitim, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksullara hizmetlerin yapılmasında, gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayabilmelerinin yolunu açmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesinde öngörülen, "... izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten men edilmesi sonucu, ... geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, ... geri alınmayan gıda dışı malları yoksullara vermek" hükümleri sosyal belediyeciliğe yönelik uygulamalardır.

Belediye tarafından yerine getirilecek hizmetlerde "öncelik sırası, belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate" alınır ve hizmetler, "en yakın yerlerde ve en uygun" yöntemlerle sunulur. Sunulan hizmetin "özürlü, yaşlı, düşük ve dar gelirlilerin durumuna uygun" yürütüleceği hükmü bulunur. Belediye Kanunları, belediyeleri, mahalli düzeydeki sosyal politika ve sosyal refah hizmetlerinin yerine getirmesinde ve belde halkının refahının artırılmasında temel kuruluşlar haline getirmiştir.

Belediyelerin sosyal politikalar konusunda başat hale gelmesi, Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı'nda benimsenen "kamu sorumlulukları genellikle ve tercihan vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılacaktır" (Resmi Gazete, 03.10.1992) hükmünün karşılığı olan "hizmette yerellik" ilkesiyle koşutluk taşımaktadır. Belediyenin yerel dezavantajlı gruplara ait sosyal dokuyu daha iyi bilmesi ve bu hizmetlerden yararlananlara daha yakın birim olması nedeniyle sosyal politikaları merkezi yönetime göre, daha etkin ve verimli sunabilirler (Ateş, 2009: 90). Sosyal ve kültürel hizmetlerin kente göre farklılıklar göstermesi ve kente özgü değişik ihtiyaçların ortaya çıkması, bu tür hizmetlerin belediyeler tarafından yerine getirilmesini bir zorunluluk hakkı getirmektedir.

IV. ŞANLIURFA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Şanlıurfa il belediyesi, 6360 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”la büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür¹.

A) Sosyal Hizmetler

Şanlıurfa Büyükşehir Belediye yönetimi ile yapılan yüz yüze görüşmeler çerçevesinde belediyenin sosyal hizmetler konusunda yaptığı uygulamaların 2005 yılında Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü bünyesinde kurulan Sosyal APK (Araştırma Planlama Koordinasyon) birimi tarafından yapıldığı belirlenmiştir. Bu birimin, 2013 yılına kadar, sosyal belediyecilik olarak değerlendirilebilen ve kent genelinde yaptığı birçok uygulaması ve projesi bulunmaktadır. Aşağıda tamamlanmış veya devam eden projeler yer almaktadır. Çalışmada kullanılan verilerden bazıları, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin resmi web sitesinden temin edilmiş, bazıları da belediye yetkilileri tarafından verilmiştir.

Mikro Kredi: Şanlıurfa’da mikro-kredi uygulamasına 2005 yılında başlanmıştır. Kent merkezindeki kadınların yaşam koşulları ve sosyal statülerinin iyileştirilmesi amacıyla belediye, tüm dar gelirli mahalleleri tarayarak evleri ziyaret etmiştir. Saha çalışması sonucunda iş kurma konusundaki kararlılık gösteren dar gelirli 5000 kadına anket uygulamıştır. 2013 yılı sonu itibarıyla her birine 1000 TL olmak üzere 1600 kadına kredi verilerek, iş kurmaları sağlanmıştır. Mikro kredi uygulamalarıyla birlikte kadınların yaşam koşulları ve sosyal statülerinde önemli iyileşmeler olmuştur (Çelik, Gültekin, 2009).

Yeşildirek El Sanatları Merkezi: 2006 yılında faaliyete geçen merkezde, takı tasarımı, dikiş ve mefruşat, ahşap boyama, anne eğitimi, İngilizce, kuaförlük ve cilt bakımı eğitimleri verilmektedir. Merkezdeki etkinliklerden faydalanan kadın sayısı 2000’dir.

Eyyüp Kent El Sanatları Merkezi: 2007 yılında faaliyete başlayan merkezde, takı tasarımı, dikiş ve mefruşat, ahşap boyama, okuma-yazma, geri dönüşüm, kuaförlük ve cilt bakımı hizmetleri verilmektedir. 1500 kadın sağlık ve temel haklardan; anne eğitimi, sosyal ve kültürel faaliyetlerden faydalanmıştır.

Süleymaniye Meslek Edindirme Merkezi: 2009 yılında açılan merkezde, çocuk bakıcılığı, bilgisayarlı muhasebe, profesyonel çizim programları, tekstil elemanı, büro yönetimi ve sekreterlik, bilgisayar

işletmenliği, okuma-yazma ve nakış kursları verilmiştir. Merkezdeki etkinliklerden yararlanan kadın sayısı 4030'dur.

Hayati Harranî Kadın Destek ve Eğitim Merkezi: Şanlıurfa'daki Hayati Harranî mahallesinde yaşamlarını sürdüren ve özellikle göçten doğrudan veya dolaylı etkilenen yoksul kadınlara yönelik olarak kurulmuştur. Hayati Harranî mahallesinde ikamet eden kadınların neredeyse % 100'ünün yoksul olduğu saptanmıştır. Merkezin amacı, kırdan kente göç eden, yoksul, okuma-yazma az bilen veya hiç bilmeyen kadınlara, temel eğitim, mesleki eğitim verilerek, bu kişileri sosyo-kültürel faaliyetlerle destekleyerek aile ve kent yaşamına daha aktif katılmalarını sağlamaktır. Bu merkezde, okuma-yazma, giyim, ahşap boyama, cam boyama, nakış, folklor, kuaförlük, geleneksel kıyafet tasarımı ve açık öğretim eğitimleri verilmektedir. Merkeze 12175 kayıtlı kursiyer faydalanmıştır. Bu merkezde, 9380 kadına sağlık, aile içi iletişim, temel haklar ve kent yaşamına uyum eğitimi verilmiştir.

Ferahkent El Sanatları Merkezi: Bu merkezde takı tasarımı, dikiş ve mefruşat, ahşap boya, anne eğitimi, kuaförlük ve cilt bakım hizmetleri sunulmaktadır. 1200 kadına sağlık, temel haklar, temel eğitim, sosyal ve kültürel faaliyetler konusunda eğitim verilmiştir.

Mahalle Liderleri Projesi: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi ile Harran Üniversitesi tarafından ortak hazırlanmıştır. Bu projede, Şanlıurfa'da kadın ve kız çocukların sorunlarının en aza indirilmesi amaçlanmıştır. Kız çocukları mahalle nüfuslarına oranlı olarak belirlenmiş ve toplam 350 kadın sağlık, eğitim ve diğer sosyal hizmetler konusunda lider kadın yetiştirilecektir. Eğitim sonrasında 68 mahalle temsilcisi kadın seçilecek ve seçilen kadınlar, kadın destek merkezlerine, eşitlik birimine ve kadın meclisinin doğal üyesi yapılarak tüm çalışmalara katılacaktır. Bu proje devam etmektedir.

Mutfak Müzesi: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi tarafından 2011 yılında yıkılmaya yüz tutmuş bir tarihi Urfa evi satın alınarak restore edilmiş ve "Geleneksel Mutfak Müzesi"ne dönüştürülmüştür. Şanlıurfa mutfak kültürünün önemli örnekleri olan objeleri, yerel kıyafetler giymiş mankenler tarafından canlandırılmaktadır. Mutfak müzesinde 15-50 yaş grubu arası kadınlara, Urfa mutfağını iyi bilen uzmanlarca, yöresel yemek kursları verilmektedir. Kurslarda yapılan yemekler mutfak müzesini ziyaret eden yerli ve yabancı turistlere ikram edilmektedir.

Hayati Harranî Gençlik Eğitim Merkezi: Hayati Harranî mahallesinde kırdan kente göç eden ailelerin çocukları ve gençleri (7-14 ve 15-26 yaş grubu), gençlik merkezi aracılığıyla sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunmak amacıyla 2009 yılında faaliyete başlamıştır. Gençlik merkezinde bilgisayar işletmenliği ve operatörlüğü, bilgisayarlı muhasebe, İngilizce, satranç, resim,

müzik, halk oyunları ve spor kurslarında eğitim verilmektedir. Merkezde sinema günleri ve tiyatro gösterileri de düzenlenmektedir. 2012 yılında toplam 5000 çocuk ve genç merkezdeki sosyal, kültürel ve sportif hizmetlerden yararlanmıştıdır.

Kariyer ve İstihdam Destek Merkezi: 2012 yılında Kariyer ve İstihdam Destek Merkezi'ne 1387 kişi başvurmuş, bunlardan 196 kişi ile görüşülmüş ve 114 kişi işe başlamıştır. Günlük İş-Kur resmi web sitesi ve diğer özel web sitelerinde yer alan açık iş ilanları aranarak, ilana uygun elemanlar belirlenip iş yerlerine gönderilmektedir.

Kariyer ve İstihdam Destek Merkezi: "Toplum Yararına Çalışma Programı" kapsamında, birimlerdeki eksik işçiler tespit edilerek, işe girişi çıkışları, birimlerine yönlendirmeleri ve devam durumlarının takibi yapılır. Merkez, İş-Kur'dan gönderilen işçilerin evraklarını sağlar, SSK girişlerini yapar ve ilgili birimlere yönlendirir. Bu hizmetten 2012 yılında 550 işçi yararlanmıştıdır.

Şanlıurfa Genç Beyinler İçin Kariyer ve İstihdam Destek Merkezi Projesi: Bu projenin genel hedefi, Şanlıurfa'nın işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunmak ve genç işsiz sayısını azaltmaktır. Projenin özel hedefi ise, bir mesleki eğitim programından mezun olmuş genç işsizlere ikinci kademe destek olmak, iş bulma konusunda yardım etmek ve bir işe yerleştirmektir. Projenin ortakları Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı ile Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası'dır. Proje sonunda yirmi dalda mesleki eğitim beceri geliştirme kursları verilmiştir. Proje ile işe yerleşen genç işsizler olduğu gibi staj ve girişimcilik eğitimi alanlar da vardır.

Şimdi Ailemizin Desteği ile Okuma Zamanı: Bu projenin genel hedefi, Şanlıurfa anne-babalarının kız çocuklarının eğitimi konusunda bilincini artırmak ve kız çocuklarının ortaöğretimlerine katkı sağlayacak destekleyici etüt merkezleri kurmaktır. Özel hedefi ise, Şanlıurfa'da mevsimlik tarımsal göçün en çok yaşandığı yoksul mahallelerde kız çocuklarının eğitimi konusunda ailelere dönük bilinçlendirme kampanyaları yürütmek ve tespit edilen mahallelerde ikamet eden yoksul ailelerin ilköğretim veya ortaöğretime devam eden kız çocuklarına etüt merkezleri aracılığıyla destekleyici eğitimler vermektir. Projenin ortağı Mevsimlik Tarım İşçilerinin Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Derneği'dir. Proje sonunda, herhangi bir nedenden dolayı okula devam etmeyen/edemeyen 75 kız çocuğunun ortaöğretime kaydı yapılmıştır. Beş merkezde yedi ay boyunca Türkçe, matematik ve fen bilgisi derslerinde eğitim hizmeti sunulmuştur.

Temizlik Kültürünün Yaygınlaştırılması Projesi: Bu projenin hedefi, kişisel ve çevre temizliği gibi alışkanlıkları küçük yaşta kazandırmak,

ilköğretim çağındaki öğrencilere verilecek eğitimlerle bilgi ve bilinç düzeyini yükseltmektedir. Bu kapsamda Şanlıurfa merkezde 60 ilköğretim okulunda ve 100.000 ilköğretim öğrencisine temizlik kültürü eğitimi verilmiştir.

Sağlık İçin Hijyen, Hijyen İçin Eğitim Projesi: Projenin amacı, gıda üretiminde faaliyet gösteren işletmeler ve sıhhi işyerleri çalışanlarına gıda güvenliği ve sağlığı konularında eğitimler vermek, daha hijyenik koşullarda gıda maddeleri üretmektir. Projenin hedef kitlesi, lokantalar, oteller, konuk evleri ve kasaplardır. Proje kapsamında lokanta, konukevi ve otellerde çalışan personele mutfak ve gıda hijyeni ile ürünlerin servise sunulması konularında eğitimler verilmiştir. İşletmelerde çalışan 110 personel eğitilmiştir. Daha sonra belediye yetkilileri tarafından ilgili işletmeler denetlenerek sağlık ölçütlerine uygun görülen 13 işletmeye “evinizin mutfağı” bayrak ödülü verilmiştir.

Kent Bilinci Projesi: Bu projenin amacı, kent yaşamı ve sorumlulukları konusunda ortak bir bilinç oluşturmak; kentte yaşamını sürdüren insanların kenti koruma, güzelleştirme ve kentli bilinciyle hareket etmelerini sağlamaktır. Bu kapsamda yerel televizyonlarda yayınlanmak üzere bina, çevre, park, trafik, kanalizasyon, turizm, kültür ve sanat alanında sekiz adet spot film hazırlanmıştır.

Yeşil Bilinç Projesi: Bu proje ağaçları korumak, şehrin güzelliği ve estetiği açısından yeşil alanları arttırmak ve çocuklara küçük yaşta yeşil bilincini kazandırmak amacıyla hazırlanmıştır. Proje kapsamında Şanlıurfa merkezde bulunan 60 ilköğretim okulundaki 100.000 ilköğretim öğrencisine doğa sevgisi konusunda bilinçlendirme çalışması yapılmıştır. Proje sonunda 68.000 öğrenciye doğayı koruma ve sevme eğitimi verilmiştir.

Çorba Evleri: Şanlıurfa kent merkezinde Eyyubiye, Haleplibahçe, Akabe, Evren Sanayi, Bağlarbaşı, Harran Üniversitesi Osmanbey ve Eyyubiye kampüsü içerisinde olmak üzere yedi çorba evi bulunmaktadır. Çorba evlerinde, lokanta tarzında temiz ve düzenli bir biçimde ücretsiz halka hizmet sunulmaktadır. Çorba evlerinden daha çok sabah erken saatlerde okula giden öğrenciler, işe giden işçi ve esnaflar yararlanmaktadır. Günlük 5 bin kişiye ücretsiz çorba ikram edilmektedir. Ayrıca, Nisan 2012 ayına kadar Van depremi nedeniyle Van'daki depremzedelere günlük 5000 kişiye iki öğün sabah çorba ve akşam sulu yemek olmak üzere aşevi hizmeti verilmiştir.

B) Sosyal Yardımlar

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı sosyal yardımlar, Sosyal Yardım birimi tarafından yapılmaktadır. Bu birim, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bünyesinde faaliyetini sürdürmektedir. Sosyal yardımlar için

belediyenin 2011 Mali Yılı Faaliyet Raporu ile belediye yetkilileri tarafından verilen 2012 ve 2013 yıllarına ait veriler kullanılmıştır.

Gıda Bankası: Bu bankadan 15 yaş altı yetim, dul, kimsesiz, yaşlı, aile reisi kronik hastalık veya kaza sonucu işgücünü kaybetmiş olan, nüfusu çok, geliri yok denecek kadar az olanlara ve yardıma muhtaç asker ailelerine gıda yardımı yapılmıştır. Gıda bankasından 1500 aile düzenli yararlanmışır. 1500 kişi, yardımını kendine verilen “gıda bankası kartı” ile kent merkezinde bulunan gıda bankasından almaktadır. Gıda yardımları almak için bankaya gelemeyecek kadar yaşlı veya engelli bireylerin evlerine belediye yetkililerince götürülmektedir.

Giyim Bankası: Gıda bankasından yararlananlar, aynı zamanda giyim bankası aracılığıyla giyim yardımını almaktadırlar. Yıllık ortalama 10 bin kişiye kıyafet yardımı yapılmaktadır.

İlaç Bankası: Yardıma muhtaç ilaç alamayacak durumda olan bireylere ilaç yardımı yapılmaktadır. İlaçlar hem zengin bireylerden hem de eczanelerden toplanmaktadır. Bazen belediye, eksik ilaçları kendi bütçesinden alarak hastalara ilaç bankası aracılığıyla ulaştırmaktadır. İlaç bankasından günlük 20 ile 30 hasta faydalanmaktadır.

Asker Ailelerine Yardım: Vatani görevini yapmak için silahlı altına alınan ancak maddi durumu iyi olmayan asker ailelerine maddi yardımlarda bulunmaktadır. Aylık ortalama 250 Mehmetçik ailesine ayni ve nakdi yardım yapılmaktadır.

Ayrıca belediye yönetimi, 2011’de 30 yoksul aileye ve 2012 yılında 3000 kişiye iftar yemeği vermiş; 2011 yılında sosyal yardım derneklerine 59.800.00 TL; 2012 yılında çeşitli kurum, dernek ve vakıflara 467.887.00 TL; 2011 yılında fakir ve yoksul ailelere 5.000 TL ve 2012 yılında 101.700.00 TL değerinde ayni ve nakdi yardım yapmıştır.

SONUÇ

Belediyeler, imar, su, kanalizasyon ve ulaşım gibi klasik kentsel altyapı hizmetleriyle birlikte, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında yoğunlaşmaya başlamışlar. Bu uygulama yazında sosyal belediyecilik anlayışı

olarak nitelendirilir. Sosyal belediyecilik, kuramsal temelden çok kentlerde zor koşullarda yaşamlarını sürdüren tüm dezavantajlı grupların günlük ve zorunlu ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ortaya çıkmıştır. Sosyal belediyecilikte, sosyal devletin, halka sunmakla görevli olduğu sosyal politikaya yerel yönetimlerin dahil edilmesi ve onlardan, yerel düzeyde sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini gerçekleştirmeleri talep edilir.

Türkiye’de sosyal belediyeciliğin kanuni altyapısı, 5393 sayılı Belediye Kanunu ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu oluşturmaktadır. Kanunlar belediyeyi sosyal politikalar konusunda genel yetkili kılmaktadır. Ancak kanunlarda belediyelere yüklenen sosyal görevler için gerekli kaynaklar tahsis edilmemektedir. Böyle bir düzenleme belediyeleri uzun vadeli, geniş kapsamlı ve kurumsal organizasyon gerektiren sosyal politikalar sunmakta yetersiz bırakmaktadır.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’nin sosyal belediyecilik kapsamında yaptığı uygulamalar üç grupta toplanabilir. Bunlardan ilki kadınlara yönelik yapılan sosyal hizmet projeleridir. Projeler kapsamında kadınlara, okuma-yazma, giyim, nakış, kuaförlük, mikro-kredi, geleneksel kıyafet tasarımı, açık öğretim, çocuk bakıcılığı, temel haklar, anne eğitimi, büro yönetimi ve sekreterlik gibi eğitimler verilmiştir. Eğitimi tamamlayan kadınlar temel haklar konusunda bilinçlenmişler. Özellikle mikro kredi uygulamalarıyla birlikte kadınlar gelir getirici faaliyetlerde bulunmuş, yaşam koşulları ve sosyal statülerinde iyileşmeler olmuştur. İkincisi, gençler için geliştirilen projelerdir. Belediye yönetimi, gençlere, gençlik merkezleri açmıştır. Bu merkezlerde üniversiteye hazırlık, mesleki eğitim, yabancı dil, satranç, resim, müzik ve spor kursları bulunmaktadır. Böylece gençler belediyenin sosyal, kültürel ve sportif hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilmektedir. Bu uygulamayla bir yandan gençler; çocuk suçluluğu, madde bağımlılığı, sokakta çalışan ve yaşamını sürdüren akrabaları bekleyen tehlikeler (fiziksel ve cinsel istismar, suç işlemeye zorlama, şiddet, yaralanma, kaçırılma, öldürülme, çete ve suç örgütleri tarafından kullanılma ve madde bağımlılığı vb.) konusunda bilinçlenmişler; diğer yandan mesleki eğitim beceri geliştirme kurslarını tamamlayanlar bir yerde gelir getirici işlerde çalışmaya başlamışlar. Üçüncüsü, sosyal hizmet kapsamında sabahları sunulan ücretsiz çorba ikramı ile yoksullara yapılan ayni ve nakdi yardımlardır. 5393 sayılı Belediye Kanunu belediye tarafından yapılacak yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulma zorunluluğunu getirmiş, belediye yetkilileri, yardımlara muhtaç ve belediyeye gelemeyecek kadar yaşlı veya engelli olan kişilerin evlerine ayni ve nakdi yardım götürmektedir. Bu yaklaşım 5393 sayılı kanunda öngörülen “belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürsüz, yaşlı, düşkün ve dar

gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır” hükmü ile koşutluk göstermektedir.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik konusunda yaptığı uygulamalarda bazı eksiklikler bulunmaktadır. Bu eksikliklerden birincisi, sosyal belediyecilik kapsamında yapılan uygulamaların farklı birimler tarafından ifa edilmesidir. Sosyal hizmetler daha çok Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü bünyesinde kurulan Sosyal APK; sosyal yardımlar ise, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ne bağlı faaliyetini sürdüren Sosyal Yardım birimi tarafından yerine getirilmektedir. Böyle bir örgütlenme şekli birimler arasında eşgüdüm sorununu ortaya çıkarabilir. Belediye yönetimi eşgüdüm sorununu bir an önce çözmelidir. Aksi takdirde aynı dezavantajlı gruplara mensup kişiler, birden fazla aynı ve nakdi sosyal yardım almak gibi, sosyal belediyeciliği istismar sonucunu doğurabilir. İkincisi, belediye tarafından sunulan aynı ve nakdi sosyal yardımların istenilen düzeyde olmamasıdır. Üçüncüsü, sosyal politika ve sosyal yardım uygulamalarına esas alınabilecek kente ait sosyal doku verilerinin tam işlenmemesidir. Dördüncüsü, sosyal politika alanında çalışan uzman elemanın eksik bulunmasıdır.

Belediyelerin sosyal belediyecilik kapsamında daha iyi hizmet sunabilmeleri için merkezi yönetim tarafından gerekli mali kaynaklar tahsis edilmeli, eşgüdüm sorunu çözülmeli ve kentin sosyal doku araştırması sağlam verilere göre yapılmalıdır.

SONNOTLAR

¹ 6360 sayılı kanunun büyükşehir belediyesine yönelik getirdiği yeniliklerin başında; büyükşehir belediye sınırının il mülki idare sınırı olarak belirlenmesi; büyükşehir ilçelerin mülki idare sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliğinin kaldırılması, köylerin mahalle, belediyelerinin ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı buldukları ilçe belediyesine dahil edilmesi; il özel idarelerinin tüzel kişiliği ile bucak teşkilatının kaldırılması bulunur (Resmi Gazete, 06.12.2012).

KAYNAKÇA

- ADAMAN, F., KEYDER, Ç. (2006), Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf, (23.11.2013).
- ADİYAMAN, Ahmet T., DEMİREL, S. (2011), “Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir İnceleme: Ankara Büyükşehir Örneği”, *Dış Denetim Dergisi*, Nisan-Mayıs-Haziran, ss. 115-129, www.sayder.org.tr/e-dergi, (01.11.2013).
- AKDOĞAN, Y. (2002), “Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik”, *Eminönü Bülteni*, Şubat, <http://www.pendik.bel.tr/kalkinma/bpi.asp?caid=306&cid=2495> (24.10.2103).
- ATEŞ, H. (2009), “Sosyal Belediyecilik”, *Çerçeve Dergisi*, Ocak, ss. 88-95. http://www.musiad.org.tr/contentimages/arastirmalariyayin/pdf/cerceve_dergisi_49.pdf, (29.10.2013).
- ÇELİK, A., GÜLTEKİN, N. (2009) “Yoksulluğu Önlemede Bir Sivil Toplum Yaklaşımı Olarak Mikro Kredi Uygulaması: Şanlıurfa Örneği”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi*, C. 8, S. 32, ss. 233-241,
- ERSÖZ, Halis Y. (2005/a), “5272 sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S. 50, ss. 134-151, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/sosyalsiyaset/article/view/243>. (12.08.2013)
- ERSÖZ, Halis Y. (2005/b), “Sosyal Politika- Refah Devleti- Yerel Yönetimler İlişkisi”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 55, S. 1, ss. 759-775, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/iktisatmecmua/article/view/7259>, (12.08.2013)
- GÖYMEN, K. (ty), *Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler*, <http://research.sabanciuniv.edu/1427/1/KorelGoymen.pdf>, (12.08.2013).
- GÜLOĞLU, T., ES, M. (2008), “Yerleşen Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler”, *1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F., Sakarya, ss. 257-267.
- KANTARCI, Hasan B. (2003), “Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiye’de Zorunlu Askerlik Hizmeti”, C. 6, S. 10, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ss. 75-85, <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c6s10/makale/c6s10m5.pdf>. (19.09.2013)
- KESGİN, B. (2012), “Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos, S. 26, ss.169-180.
- NEGİZ, N. (2011), “Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.16, S.2, ss.323-341.
- ÖLMEZ, Tuba Olcay. (2007), *Sosyal Yardım Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimlerin Yeri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÖZBUDUN, E. (2002), *Türk Anayasa Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.

- ÖZTÜRK, H., Gül, H. (2012), “Sosyal Belediyecilik Sosyal Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif mi?”, *IV. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, ss. 377-392.
- PEKKÜÇÜKSEN, Ş. (2004), “Sosyal Belediyecilik ve Selçuklu Belediyesi Şefkat Evleri Örneği”, *Yerel Yönetimler Kongresi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, ss. 459-466.
- PEKTAŞ, Ethem K. (2010), “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 5, S. 1, ss. 5-22, <http://www.academical.org/index.php/tr/>, (25.12.2012).
- RESMİ GAZETE, 03.10.1992.
- RESMİ GAZETE, 23.07.2004.
- RESMİ GAZETE, 13.07.2005.
- RESMİ GAZETE, 16.08.2006.
- RESMİ GAZETE, 06.12.2012.
- SEYYAR, A. (2008), “Sosyal Siyaset Ekseninde Yerel Özürlüler Politikası”, *Yerel Siyaset Dergisi*, Mart, ss. 80-85, <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/mart2008/18.pdf>,(29.10.2013).
- SEZER, Ö. ÖNDER, Ö. (2012), “Sosyal Belediyecilik Bağlamında Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılımın İncelenmesi”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 12, S. 12, ss. 255-279.
- ŞEKER, M. (2011), *Yerel Yönetimlerde Sosyal Bütçeyi İzleme Raporu*, TESEV Yayınları, İstanbul.
- TITMUSS, Richard M., (1974), *Social Policy, an Introduction*, (Ed., Brian Abel-Smith-Kay Titmuss), George Allen-Urwin Ltd., London.
- TOPRAK, D., ŞATAF, C. (2009), “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C. 1, S. 1, ss. 11-24, www.sobiad.org/ejournals/dergi_SBD/arsiv/sbd.../02_duriye_toprak.pdf,(29.10.2013).
- ZENGİN, E., ÖZTAŞ, C. (2009), “Yerel Yönetimler ve Sosyal Yardımlar: Üsküdar Belediyesi Örneği”, *Aile ve Toplum, Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart, ss. 19-36.